

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ І ВИКЛАДУ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Реформування сучасної системи освіти передбачає, зокрема, гуманітаризацію навчального процесу на основі поглибленого вивчення культурного надбання людства. Особлива роль у вирішенні цієї проблеми належить модулю «Історія української культури», який об'єднує систему і чимало способів глибокого пізнання складних питань вітчизняного культурно-історичного процесу [4, с. 4].

Більше того, вивчення історії вітчизняної культури є доцільним і потрібним, бо потенційно спроможне формувати у студентів дух патріотизму, усвідомлюючи відчуття причетності до національної культурно-історичної традиції, адже кожен носій вищої освіти має знати культуру власної держави і народу.

Отже, проблему, якій присвячено цей матеріал, коротко можна сформулювати так: якою може або повинна бути «Історія української культури» як навчальна дисципліна чи окремий модуль. Вже у самій назві курсу кожна слово потребує фахової дискусії.

Щодо поняття «культура», то, можливо, було б достатньо його традиційного і поширеного розуміння – як сукупності матеріальних і духовних здобутків людства. А вже прийнявши його можна було б з'ясувати, що саме ввійде до навчальної програми із цієї «сукупності» пропустивши її безмежне розмаїття цих «здобутків» через певну світоглядну призму.

Далі – щодо «українськості». Які явища позначатимемо як українські, які – ні та чому? І чи йдеться тут про відмінність між етноцентричним принципом і територіальним, згідно з яким усе, що відбувалося на теренах України, слід розглядати як «українське»? Адже це надто тонке питання. Воно передбачає, зокрема, пошук такої форми консенсусу, коли в описові культуротворчих процесів ми нікого і нічого не скривдимо, або насильно зачисливши його до «українського» поля, або, навпаки, сепарувавши його із цього простору. Доречно нагадати при цьому, що сучасна Україна є поліетнічною державою. Відтак українські студенти, які етнічно не є українцями, мали б побачити і в історії української культури докази причетності власних народів до творення цієї культури як здобутку спільної для всіх Батьківщини.

І нарешті, про поняття історія. Що воно означає, коли йдеться про культурні явища: це хронологічний виклад подій чи їх подання через певну методологію, а також методичну доцільність їх аналізу? І чи доцільно в такому разі крізь призму «історії» розглядати не лише у хронологічному, а й у поліхромному порядку?

Перелік означених питань можна продовжити. І всі вони мають не стільки частковий, скільки концептуальний характер, і від наших відповідей залежатимуть змістовне наповнення навчальної дисципліни, принципи відбору та презентації дидактичного матеріалу, способом зацікавлення студентів, очікування щодо отриманих внаслідок викладання та засвоєння означеного модуля дисципліни та об'єктивних підстав для їх оцінювання.

На часі від постановки проблеми перейти до шляхів її вирішення. Оскільки йдеться про частину гуманітарної (а, отже, соціально значущої) дисципліни, рекомендованої до викладання в усіх ЗВО студентам усіх спеціальностей, то логічно очікувати, що визначення її концепції, мети й завдань мало б стати наслідком консенсусу, досягнутого в дискусіях фахівців. У нашому випадку, на жаль, цього не сталося. Жодного разу не було публічно обговорено ані доцільності його впровадження, ані його мети та завдань, ані головних параметрів його наповнення.

Означені обставини зумовлювалися як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами, головними з яких були: а) здолати ідеологічну заангажованість радянської гуманітарної науки та перевести ситему виховання молоді із ксенофобського радянсько-комуністичного дискурсу на демократичний і толерантний; б) змодельовати таку версію історію української культури, яка сприяла б консолідації суспільства задля звершення «національної ідеї» - побудови самостійної держави. І ця шляхетна мета вимагала негайних дій, не полишаючи місця і часу для сумнівів, роздумів чи обговорень [1, с. 78].

За роки після здобуття незалежності України, зокрема, побачили світ академічне видання «Історія української культури»: У 5-ти т. (9-ти кн..) – К.: Наукова думка, 2001-2013; а також фундаментальна праця М. Поповича «Нарис історії культури України». – К.: «АртЕк», 1999. – 728 с., але ці обидва видання надто розлогі, вони написані академічною мовою і мають обмежений наклад, а тому не можуть слугувати підручниками для студентів при вивченні ними стислого оглядового курсу (30-32 ауд. год), але вони повинні б стати у пригоді викладачам як ґрунтовна база для укладання власних лекцій та підготовки та видання відповідних посібників.

За більш ніж два десятиліття викладацьким загалом України уже опубліковано десятки підручників і посібників з цього предмету, серед яких, зокрема, і посібники, видані викладачами кафедри політичних наук

КНУБА. У подальших виданнях потрібно врахувати все, що здобуто в умовах незалежності України, а також все те, що становить наукову цінність і видане протягом ХХ ст.

Список використаних джерел

1. Довга Л. Посібник із курсу «Історія української культури» : питання до дискусії/ Довга Л. Філософська думка. Український науково-теоретичний часопис. – 2016. – №3. – С.74-89.
2. Історія Української культури. За заг. редакцією І.П.Крип'якевича Вид.2-е. – К.: «Либідь», 1999. – 656с.
3. Історія української культури [Текст] : курс лекцій / О.В.Лихолат, П.А.Дегтяр, С.Ю.Боева та ін.; під заг. ред. д-ра іст. наук С.О.Костилевої. – К.:НТУУ «КПІ», 2010. – 336 с.
4. Історія української культури: навчальний посібник /Є.В.Перегида та ін. – К.: КНУБА, 2011 – 152 с.
5. Історія української культури: навчальний посібник /Є.В.Перегида та ін. – К.: КНУБА, 2015. – 200 с.
6. Огієнко І.Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. Репринтне відтворення видання 1918 р./І.Огієнко – Київ.: «Абрис»,1991. – 272 с.
7. Перегида Є., Малкевич А., Семко В., Ксеніч А. Мовна політика в Україні: між символічним насиллям та вільним мовним вибором. Монографія./Є.Перегида – Київ.: «Бескиди», 2017. – 207 с.
8. Українська культура : історія і сучасність: Навчальний посібник/ За ред. Черепанової С.О. – Львів: Світ, 1994. – 456 с.

*Деревінський Василь Федорович, доктор історичних наук, проф.,
професор кафедри політичних наук КНУБА,
Пащенко Іванна Богданівна, бакалавр*

ТРИПІЛЬСЬКА ПРОТОЦИВІЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ МІСЦЕ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ

Серед енеолітичних племен на території сучасної України провідне місце посідали племена трипільської культури. Західна смуга Лісостепу, що простягалася на заході від Волині й Поділля, на півдні — до Дністра, на сході — майже до Дніпра, стала тереном колонізації спільнот, що сформувалися в Північній та Центральній Європі. У середині V тис. до Н. Х. на Закарпатті вони залишили культуру розписної кераміки, а на Волині та Поділлі — культуру лінійно-стрічкової кераміки, яка зародилася у Карпатському регіоні. Носії цих двох культур мали досить